

2.5. Механізми стимулювання інноваційної діяльності у промисловості

Умовою ефективного використання та подальшого нарощування інноваційного потенціалу національного промислового комплексу є створення механізмів підтримки, що відповідатимуть потребам та характеру діяльності промислових інноваторів і стануть провідною складовою комплексу державних заходів щодо створення сприятливого для впровадження інноваційних продуктів і технологій економічного клімату. Сьогодні систему державного регулювання інноваційної діяльності промислових підприємств України складають нормативно-правова база, в тому числі державні та регіональні програми підтримки інноваційних проектів, спеціальні органи управління, а також сукупність фінансово-кредитних (пільгове кредитування інноваційних проектів, компенсація відсотків за отриманими кредитами), податково-митних (надання певних пільг при впровадженні нових видів устаткування, сировини, матеріалів, енергії) та організаційних (формування комплексних інноваційних структур – технопарків) механізмів. Однак низький рівень інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств свідчить про неефективність державної підтримки та необхідність її

подальшого реформування і вдосконалення, яке доцільно здійснювати за наступними напрямами.

Перший – перегляд та обмеження переліку законодавчо закріплених пріоритетів інноваційної діяльності. Обмеженість фінансових і технологічних можливостей підтримки державою промислових інновацій визначає необхідність їх концентрації на п'яти-семи напрямах, науково-технічні досягнення в яких є стратегічно важливими для національної безпеки, але не вигідними для приватних інвестицій та впливатимуть на поточну і перспективну конкурентоспроможність країни. Вибір інноваційних пріоритетів, а також форм і методів підтримки інноваційної діяльності підприємств має здійснюватись через конструктивний діалог та співпрацю між усіма учасниками інноваційного процесу – науковими установами, промисловістю, спеціалізованими державними органами. Він може відбуватися в рамках спеціальних постійно діючих або тимчасових (наприклад, для виконання певного проекту чи програми) експертних рад, спільних конференцій, нарад, через організацію опитувань на сайтах державних установ, консалтингових компаній тощо. Рекомендації та зауваження, висловлені широкою аудиторією, зацікавленою в активізації інноваційних процесів, повинні враховуватись при розробці законів, програм та інших нормативних документів з питань інноваційної діяльності.

Другий напрям – раціоналізація фінансових (грошово-кредитного та бюджетного) механізмів стимулювання інноваційної діяльності. Реалізація грошово-кредитного стимулювання має здійснюватись у формах: по-перше, впливу на обсяг і ціну (відсоткову ставку) пропонованого позичкового капіталу та попит, механізми і напрями використання кредитів; по-друге, стимулювання банків та небанківських установ до пріоритетного кредитування високотехнологічних галузей і підприємств; по-третє, підвищення економічної зацікавленості населення у вкладенні заощаджень до фінансових інститутів, орієнтованих на інвестування інноваційних проектів і виробництв, спеціальні інноваційні фонди, акції венчурних організацій тощо; по-четверте, сприяння розвитку системи державного і приватного страхування кредитних ризиків, пов'язаних з освоєнням інноваційної продукції.

Для вдосконалення бюджетних механізмів підтримки інноваційної діяльності промислових підприємств виділення бюджетних коштів, пільгове кредитування підприємств, надання державних гарантій за кредитами комерційних банків та компенсації відсотків за ними має здійснюватись виключно на конкурсних засадах, ураховуючи в той же час необхідність розширення участі малих інноваційних підприємств у конкурсах з реалізації інноваційних програм і проектів за рахунок бюджетних коштів.

Підвищенню ефективності бюджетних витрат сприятиме координація і контроль виділення, витрачання та повернення коштів за кожною кредитною лінією (або програмою підтримки) через створення спеціальних тимчасових органів (комісій, рад тощо), які об'єднуюватимуть представників банку, уряду та підприємства-позичальника.

Фінансову підтримку передових наукових шкіл і галузевої науки, відтворення їх кадрового потенціалу, лабораторно-випробувальної та приладової бази доцільно здійснювати шляхом надання довгострокових грантів з коштів державного бюджету, тоді як комерційно значущих прикладних робіт – на паритетних з приватними інвесторами засадах і на умовах поворотності. При цьому бюджетне і позабюджетне фінансування має забезпечувати не лише здійснення науково-дослідних та конструкторських робіт, а й стимулювати вітчизняне і, особливо, зарубіжне, патентування їх результатів та підтримку міжнародних патентів, що використовуються в інноваційних проектах.

Як свідчить досвід країн-технологічних лідерів, прямою державною фінансовою підтримкою доцільно забезпечувати найбільш наукоємні (фундаментальні) та важливі

для національної безпеки дослідження і розробки, пов'язані із значними витратами, високим рівнем ризику і міжнародної конкуренції [46; 47, с. 65–71]. Виконавцями таких робіт і, відповідно, отримувачами бюджетних коштів, є переважно державні наукові та освітні установи із значним науковим потенціалом. Ще одна умова ефективності фінансових механізмів стимулювання інновацій – достатність обсягів та вчасність надання коштів, оскільки їх затримка може призвести не тільки до збільшення витрат, а й до зупинки наукових досліджень чи прикладних розробок.

Третій напрям – всебічне сприяння комерціалізації результатів наукових досліджень та експериментальних розробок через інфраструктурну підтримку інноваційних проектів на всіх етапах їх реалізації – від винаходу до продажу готового продукту споживання. Для цього необхідно забезпечити пріоритетний розвиток у вітчизняних наукових установах секторів прикладних досліджень і дослідно-конструкторських робіт, а також розширення мережі установ ринкової та інноваційної інфраструктури, які б надавали правову, організаційну, консультаційну допомогу в залученні інвестиційних ресурсів. Складовими інноваційної інфраструктури є центри трансферу технологій, інжинірингу, субконтрактингу, регіональні центри інноваційного розвитку, патентно-інформаційні бази з довідково-пошуковим апаратом, системи стандартизації і сертифікації інноваційної продукції, робіт, послуг (сертифікаційні центри), центри інжинірингу, прогнозування і маркетингу наукоємної продукції, інформаційні і лізингові агентства, торговельні підприємства з продажу застарілого устаткування тощо, які здійснюють інформаційно-організаційну підтримку інноваційно активних підприємств, у першу чергу малих та середніх. Важливою складовою інфраструктури є система інформування суб'єктів інноваційної діяльності про результати вітчизняних та міжнародних досліджень у різних сферах науки, кон'юнктуру ринків, зміни в законодавстві тощо. Головні вимоги до неї – точність, достовірність та оперативність інформації, що надається.

Четвертий – підтримка вітчизняної інноваційної продукції на світовому ринку та стимулювання експорту високотехнологічної промислової продукції, що створить умови для інтеграції промислового комплексу України у світовий економічний простір. Активізації зовнішньоекономічної діяльності інноваційних промислових підприємств сприятимуть такі заходи, як:

- здійснення протекціоністської політики щодо вітчизняних виробників інноваційної продукції, обмеженої водночас відносно недовготривалими часовими рамками;
- стимулювання участі підприємств у міжнародних виставках і заходах у сфері високих технологій, розширення їх виставкової діяльності, проведення рекламних компаній у закордонних СМІ, внесення їх даних до міжнародних інформаційних систем обміну інформацією щодо інноваційних проектів, видання відповідних каталогів, надання інформаційної підтримки щодо роботи в умовах приєднання України до Світової організації торгівлі;
- застосування інструментів податкового стимулювання експорту високотехнологічної продукції, зокрема прискорення митного оформлення та зниження ввізних митних зборів для закупівлі високотехнологічного устаткування, яке не виробляється в Україні, але необхідне для організації виробництва новітньої продукції, а також ліцензій на високоефективні технології і ноу-хау;
- активізація діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади із залучення в Україну компаній-світових інноваційних лідерів для відкриття ними своїх відділень, філій, виробництв, заснованих на найновіших технологіях та устаткуванні, розміщення ними замовлень на дослідження і розробки у вітчизняних наукових установах, створення цими компаніями спільних з вітчизняними партнерами підприємств із випуску і реалізації її на зовнішніх ринках наукоємної продукції.

П'ятий напрям – доповнення наявної системи стимулювання організаційно-правовими, податковими, соціальними механізмами, завданням яких є створення сприятливих для активізації інноваційних процесів економічних і соціально-політичних умов. Основними серед них вважаємо наступні:

- розширення ємності внутрішнього інноваційного ринку;
- пільгове оподаткування інноваційно активних підприємств;
- прискорене списання амортизації;
- розвиток науково-виробничої кооперації між промисловими підприємствами, науковими та освітніми закладами у формі технопарків, наукових парків, кластерів тощо;
- венчурне фінансування інновацій;
- розвиток малого та середнього інноваційного підприємництва;
- формування сучасної інноваційної культури суспільства та захист прав на інтелектуальну й корпоративну власність.

Зростанню попиту на інноваційну продукцію сприятиме створення спеціальних умов діяльності для галузей та виробництв, заснованих на передових досягненнях науки і техніки. Тому доцільним є стимулювання імпорту високотехнологічного устаткування, виробництво яких технічно неможливе або недоцільне для організації в Україні, та поширення його на всі галузі господарства.

Дієвим інструментом, який забезпечить втілення результатів науково-технічної діяльності у промислове виробництво та зростання виробничого і споживчого попиту на інноваційну продукцію, є державне замовлення на проведення досліджень і створення нової техніки і технологій. Більше того, високої економічної та суспільної ефективності державного фінансування інновацій можна досягнути лише за умови надання замовлення на виробництво продукції з використанням новітніх розробок. Доцільно врахувати у вітчизняному законодавстві зарубіжний досвід забезпечення потреб бюджетних підприємств, установ та організацій усіх галузей господарства інноваційною продукцією тільки вітчизняного виробництва.

Найпоширенішими, як свідчить світовий досвід, є податкові механізми стимулювання інноваційної діяльності – зменшення обсягів податкових відрахувань для підприємств-інноваторів. Вони можуть бути реалізовані у формі низки пільг, надання яких доцільно здійснювати залежно від категорії впроваджуваних технологій – базові загальнопромислові, середньострокової перспективи, наступного покоління [48, с. 28–31]. Отже, законодавство у сфері оподаткування інноваційно активних підприємств доцільно доповнити з наступними нормами:

- установа на певний період часу знижених ставок податку на прибуток;
- надання знижки з податку на прибуток у розмірі витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи або вартості впроваджуваного інноваційного устаткування;
- віднесення видатків на устаткування, яке використовується в наукових дослідженнях, до поточних витрат;
- створення на підприємствах за рахунок прибутку інноваційних фондів спеціального призначення, які не оподатковуються;
- установа на певну кількість років т. зв. податкових канікул з податку на прибуток у цілому або на ту його частину, яка отримана від реалізації інноваційних проектів;
- пільгове оподаткування дивідендів, отриманих юридичними і фізичними особами за акціями інноваційних підприємств;
- пільгове оподаткування прибутку, одержаного в результаті використання патентів, ліцензій, ноу-хау та інших інноваційних нематеріальних активів;

– зменшення оподаткованого прибутку на суму вартості приладів та устаткування, переданих вищим навчальним закладам, науково-дослідним установам й іншим організаціям, які проводять наукові дослідження та розробки, а також на суму платежів цим установам при виконанні ними замовлень промислових підприємств на розробку інноваційної техніки і технологій;

– зниження оподаткованого прибутку на суму внесків у благодійні фонди, діяльність яких пов'язана з фінансуванням інновацій;

– надання податкових пільг іноземним інвесторам у разі інвестування в розвиток вітчизняного інноваційного виробництва або модернізації основних засобів;

– скорочення податкових пільг (індивідуальної і галузевих) для підприємств, діяльність яких не пов'язана з науковою та інноваційною діяльністю;

– відміну оподаткування витрат на підготовку кадрів, у першу чергу менеджерів з інновацій.

У сфері амортизаційної політики найпоширенішим методом швидкого відновлення виробничих фондів є прискорена амортизація. У першу чергу вона має бути запроваджена для компаній, що використовують енерго- та ресурсозберігаючу техніку, устаткування з підвищеними екологічними характеристиками, а також новітнє комп'ютерне, телекомунікаційне та інше високотехнологічне обладнання. Норми прискореної амортизації можуть становити від 10 до 65 % за перші 1-3 роки використання такої техніки. У результаті на підприємстві зосереджується значний обсяг амортизаційних відрахувань, які стають основним джерелом фінансування інноваційної діяльності.

Науково-виробнича кооперація та інтеграція промислових підприємств, наукових і освітніх закладів дає змогу надавати комплексну підтримку всім учасникам інноваційного процесу на базі спільної інноваційної інфраструктури в межах спеціальних територіальних утворень. Тому в Україні доцільно активізувати розвиток технополісів, технопарків, інноваційних центрів, інкубаторів інноваційного бізнесу, центрів трансферу технологій, інноваційних кластерів тощо. Такі форми кооперації дають можливість, з одного боку, здійснювати доведення передових наукових ідей до стадії комерційної реалізації, а з іншого – зацікавити промислові підприємства у фінансуванні академічних досліджень. Напрями діяльності науково-виробничих утворень та отримувана ними підтримка мають відповідати державним інноваційним пріоритетам, а основна частина фінансування, з огляду на параметри державного та місцевих бюджетів, здійснюватись переважно за кошти недержавних інвесторів.

Одним із важливих механізмів стимулювання інноваційної діяльності у промисловості є формування системи фондів венчурного фінансування інновацій, в яких може брати участь і держава. Їх метою є підтримка наукових досліджень та розробок принципово нових продуктів, матеріалів, технологій, комерційне майбутнє яких невизначене. У таких випадках інноваційна діяльність промислових підприємств значно стримується через довгий термін повернення вкладених в інновації коштів та високий ризик їх втрати. Навіть великі корпоративні структури рідко інвестують у найновіші розробки, аналогів яким немає на ринку, вкладаючи кошти переважно у проекти з гарантованим поверненням інвестицій та отриманням прибутку в короткостроковій перспективі. Завданням венчурних фондів є зменшення рівня ризику для підприємства-інноватора та надання можливості реалізувати неймовірні, на перший погляд, науково-технічні проекти. У зв'язку з цим доцільним буде використання механізмів державно-приватного партнерства, яке суттєво знижує рівень ризику у венчурному фінансуванні інновацій.

Розвиток малих і середніх інноваційних підприємств у теперішній час стримується недостатністю в них необхідних для активної інноваційної діяльності фінансових та організаційних ресурсів. Тому поряд із заходами щодо підтримки безпосередньо

малих інноваційних фірм, діяльність регулятивних органів має спрямовуватись на формування мереж, що поєднуюватимуть інноваційні фірми малого, середнього й великого розміру з провідними підприємствами базових галузей промисловості на основі фінансово-кредитних, акціонерних, функціонально-виробничих зв'язків.

Корисним для України є світовий досвід розвитку малого підприємництва у вигляді фірм «спін-офф», тобто «фірм-нащадків», організаторами яких є, як правило, викладачі та студенти університетів або співробітники наукових інститутів, державних дослідницьких центрів, лабораторій промислових корпорацій [49, с. 238–245]. Ці фірми через певний період часу відділяються від «материнської» компанії для проведення самостійних досліджень певної проблеми та ведення самостійної господарської діяльності. Державні органи субсидують створення таких фірм, а також надають організаційно-правову допомогу бажаючим організувати їх (дослідження потенційних ринків збуту продукції, навчання керівників і фахівців у сфері бізнес-планування і керування тощо). Таким чином більш ефективно використовується інтелектуальний потенціал науковців та працівників освіти (у першу чергу, молодих), вони отримують можливість реалізувати свої творчі та підприємницькі здібності, набувають досвіду комерціалізації інновацій.

Важливим фактором удосконалення механізмів стимулювання інноваційного розвитку промисловості є широке впровадження у діяльність підприємств усіх, у тому числі й низько- та середньотехнологічних, галузей сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Для цього державна інноваційна політика має передбачати такі заходи, як:

- стимулювання використання підприємствами інформаційних технологій та сучасних телекомунікаційних засобів;
- підвищення внутрішнього попиту на вітчизняну електронну та програмну продукцію через повноцінне фінансування програм у сфері інформатизації, а також перехід від експорту «інтелектуальної сировини» до продажу високотехнологічних інформаційно-комунікаційних продуктів;
- забезпечення широкого доступу підприємств до інформації про нові досягнення науки і техніки, патентної, а також щодо можливостей співробітництва з науково-технічними та інноваційними організаціями інших країн;
- створення єдиної державної інформаційно-аналітичної системи інвентаризації, каталогізації і статистичного обліку результатів наукових досліджень та прикладних розробок, а також центрів експертизи технологій і «ноу-хау» на предмет патентної чистоти й потенційної конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках;
- удосконалення системи державної статистичної звітності у сфері інноваційної діяльності шляхом їх адаптації до стандартів Європейського Союзу.

Необхідно зазначити, що особливим інноваційним потенціалом і сьогодні володіють підприємства оборонно-промислового комплексу. Обґрунтування напрямів та формування відповідних стратегій їх інноваційного розвитку має здійснюватись на базі системного підходу з використанням теоретико-аналітичних моделей, що дають змогу визначити ефективно поєднання різних елементів економічної системи. Тип стратегічної моделі інноваційного розвитку підприємств як оборонно-промислового комплексу, так й інших галузей промисловості, визначається на підставі наступних критеріїв:

- стратегічна значущість підприємства для забезпечення потреб національної економіки і безпеки, реалізації міждержавних угод і контрактів, освоєння критичних технологій подвійного призначення та «ноу-хау»;
- ресурсний потенціал підприємства;

- рівень можливих ризиків при реалізації інноваційних проектів;
- наявність досвіду з виробництва та реалізації інноваційної продукції, рівень менеджменту та його відповідність ринковим умовам тощо.

Виходячи з обмеженості державного фінансування та різного рівня адаптованості підприємств до умов ринкової економіки, можна виділити чотири типи стратегічних моделей інноваційного розвитку, кожний з яких визначатиме масштаб і характер інноваційної діяльності, джерела її фінансування, а також механізм державної підтримки відповідно до функціональної спрямованості груп підприємств, а саме: диверсифікаційні, сталого розвитку, експортно орієнтовані та проривні моделі [50, с. 3–10].

Диверсифікаційні моделі інноваційного розвитку характерні для виробників, які протягом останніх років не мають державного замовлення, утримують надлишкові виробничі потужності, самостійно адаптуються до ринкових умов, сподіваючись на державну підтримку в найближчому майбутньому. Такими є майже одна третина підприємств оборонно-промислового комплексу, які здійснюють конверсію та перепрофілювання у зв'язку з відсутністю оборонних замовлень. Їх інноваційний розвиток можливий у напрямі освоєння виробництва конкурентоспроможної наукоємної продукції та перетворення на багатогалузеві комплекси, які будуть здатні своєчасно реагувати на зміни в економічній кон'юнктурі і таким чином підвищать свої конкурентні позиції. Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності диверсифікаційних моделей є власні кошти підприємств: амортизаційні відрахування, прибуток, кошти, отримані від приватизації структурних підрозділів підприємства, матеріальні активи, що вивільнюються у процесі реорганізації та реструктуризації. До цього типу відносяться такі моделі, як освоєння нових видів продукції, вихід на нові внутрішні ринки збуту, утворення спільних підприємств тощо.

Моделі сталого розвитку застосовуються для формування і реалізації стратегії інноваційної діяльності на підприємствах, які здійснюють виробництво критичної для гарантування національної безпеки та оборони продукції, є ланками замкнених циклів розробки і виробництва наукоємної техніки, необхідні для збереження і нарощування науково-технічного, виробничого, кадрового та ресурсного потенціалів промисловості.

Моделями сталого розвитку є реалізація замкнутих циклів виробництва, використання критичних технологій, виконання замовлень з кооперації. Стратегія інноваційного розвитку за цими моделями має бути спрямована на забезпечення стабільності виробництва і збереження досягнутих результатів як щодо асортименту видів продукції, так і ринкових ніш. Основні інноваційні заходи мають сприяти підвищенню технологічного рівня виробництва і якості продукції, зниженню її собівартості, розвитку інноваційного менеджменту, пошуку нових потенційних споживачів та встановлення коопераційних зв'язків з іншими країнами. Головними джерелами фінансування інноваційних моделей сталого розвитку є бюджетні кошти, що надаються через механізм державного замовлення та власні кошти підприємств, одержані в результаті коопераційних поставок. З часом ці моделі трансформуються в диверсифікаційні або проривні.

Експортно орієнтовані стратегічні моделі інноваційного розвитку характерні, крім підприємств оборонно-промислового комплексу, і для багатьох підприємств металургійної галузі промисловості. Специфіка їх розвитку визначається основною метою діяльності – максимальним завантаженням виробничих потужностей шляхом активної адаптації до умов ринку та отримання масштабних замовлень. Основними джерелами фінансування експортно орієнтованих моделей можуть бути як власні кошти підприємств, так і запозичені, а саме банківський капітал, кошти зовнішнього та внутрішнього інвестування програм інноваційного розвитку, консолідований капітал та інші джерела. До експортно орієнтованих моделей інноваційного розвитку відносяться збільшення обсягів експорту, зміна його структури, використання різних схем реалізації продукції тощо.

Проривні стратегічні моделі інноваційного розвитку характерні для підприємств, які орієнтуються на створення інтегрованих структур. Найбільший ефект від об'єднання конструкторів та виробників в інтегровану структуру може бути отриманий у високотехнологічних галузях промисловості – авіаційній, ракетно-космічній, оборонно-промислому комплексі. Однак результативною робота таких структур буде лише за умови взаємоузгодженого функціонування всіх складових об'єднання – розробки, випуску продукції, її реалізації, сервісного обслуговування, модернізації, утилізації. Така модель передбачає централізацію функцій управління на основі концентрації в одних руках фінансових, виробничих та інших ресурсів. Отже, її основою має бути державна політика, орієнтована на концентрацію виробничих потужностей, дозований доступ до них приватного капіталу, жорстке розмежування функцій між державним органом, який приймає рішення про технічне співробітництво, і виконуючими організаціями. Фінансування інноваційного розвитку в проривних моделях потребує значних обсягів коштів з усіх видів джерел – державних, банківських, власних, зовнішніх та внутрішніх інвесторів тощо.

Ефективна діяльність промислових підприємств та дієвість розглянутих вище механізмів стимулювання їх технологічного оновлення значною мірою залежить від формування в суспільстві сприятливого для інноваційної діяльності психологічного середовища, переорієнтації суспільних поглядів на новітні шляхи та форми розвитку, зацікавленості персоналу в інноваційному перетворенні виробництва. Найважливішою складовою інноваційного потенціалу промисловості є знання, вміння і здібності її працівників, а незатребуваність їх творчої ініціативи та недосконалість системи захисту прав на інтелектуальну власність значно перешкоджають його ефективному використанню. Тому підвищення громадського статусу наукової діяльності, формування інтересу до винахідництва і раціоналізаторства, підвищення зацікавленості в інноваційному розвитку «свого» підприємства разом із впевненістю у державній та корпоративній підтримці інноваційних проєктів спонукатиме працюючих до більш активної участі у вирішенні проблем технічної модернізації національного господарства. Базою для цього є нарощування освітнього потенціалу суспільства шляхом забезпечення для всіх категорій населення можливості отримувати якісну освіту і підвищувати професійну кваліфікацію та удосконалення механізму мотивації працівників до виявлення творчих здібностей, пошуку інноваційних рішень, генерації нових ідей.

Для стимулювання раціоналізаторської та винахідницької діяльності працівників промислові підприємства мають розширити використання як прямих (фінансових) важелів впливу (оплата праці та інші види матеріальної винагороди), так і непрямих – прогресивних форм організації праці, гнучкого графіку роботи, фінансування додаткового навчання персоналу, підвищення соціально-психологічного статусу працівників-інноваторів у колективі, виявлення поваги до них з боку співробітників та керівництва, формування усвідомлення працівниками впливу на кінцеві результати діяльності підприємства, причетності до його успішного розвитку. При цьому мотиваційні заходи повинні бути офіційно закріплені у внутрішніх документах підприємства, прозорими щодо умов та критеріїв отримання заохочень, довготривалими.

Основними показниками ефективності впливу системи мотиваційних заходів на діяльність підприємства можуть бути новизна і перспективність розробок, кількість запропонованих і реалізованих наукових і технічних пропозицій, відкриттів (винаходів) та проданих ліцензій, економічний ефект, отриманий від реалізації відкриттів і винаходів, практичний внесок у підвищення технічного рівня і техніко-економічних показників підприємства порівняно з даними по галузі, економічний ефект, отриманий завдяки використанню закінчених розробок і реалізованих робіт, техніко-економічні показники запропонованих і освоєних виробництвом розробок порівняно з кращими закордонними

зразками, терміни проведення робіт за їхньої високої якості, економія грошових і матеріальних ресурсів та підготовка наукових кадрів.

Доцільне також втілення у вітчизняну практику зарубіжного досвіду утворення найбагатшими представниками бізнесу спеціальних інвестиційних фондів, діяльність яких носить філантропічний характер. Наприклад, у США вони надають фінансову підтримку у вигляді грантів малим фірмам-інноваторам та індивідуальним винахідникам.

Надзвичайно важливим для ефективного застосування різноманітних механізмів стимулювання інноваційної діяльності у промисловості є врахування світових тенденцій розвитку науки і техніки. Прискорення темпів науково-технічного прогресу, а також висока затратність, у першу чергу фінансова, сучасних фундаментальних досліджень у фізичних, хімічних, біологічних науках тощо, яка змушує навіть економічно могутні країни об'єднувати свої фінансові, людські та інші ресурси, привели в останні десятиліття до зміни пріоритетів в інвестуванні у наукові розробки. Якщо раніше технологічне майбутнє країни пов'язувалося з розвитком фундаментальних досліджень, а прикладні розробки визначали поточний стан виробництва, то сьогодні у всіх розвинених країнах обсяг інвестицій у прикладні дослідження набагато перевищує асигнування на фундаментальні, а витрати на дослідно-конструкторські роботи є ще більш суттєвими, ніж на прикладні [51]. Як уже зазначалося, необхідна орієнтація вітчизняної наукової галузі саме на досягнення комерційно «привабливого» результату з надійними перспективами реалізації на вітчизняному та світовому ринках. Роль державних регулятивних органів тут полягає в наданні різнобічної підтримки учасникам інноваційного процесу та захисті їх від можливих ризиків.

Висока прибутковість технологічних новинок призводить до загострення конкурентної боротьби у високотехнологічних галузях промисловості і сприяє зростанню інвестицій у ті дослідження і розробки, які в найкоротші строки забезпечать конкурентну перевагу, швидкий та вагомий комерційний ефект. Вважаємо доцільним обрання Україною саме такого шляху інноваційного розвитку господарства, оскільки він дасть змогу, залучивши відносно невеликі (порівняно з витратами на фундаментальні дослідження) інвестиції, достатньо швидко отримати значні фінансові надходження. Поряд з цим підтримка розвитку фундаментальної науки має здійснюватись як за рахунок власних ресурсів (по можливості), так і шляхом розширення та поглиблення співпраці вітчизняних науково-дослідних установ з міжнародними науковими центрами, проектами, організаціями, навіть їх приєднання до міжнародних структур, звичайно, із максимальним дотриманням національних інтересів. Це дозволить зберегти науково-інтелектуальний капітал вітчизняної наукової галузі, створений багатьма поколіннями вчених та дослідників, діяльність науковців буде фінансово забезпечена в необхідному обсязі, існуючі наукові школи зможуть отримати новий розвиток, а державний бюджет України не переобтяжуватиметься занадто великими витратами на фундаментальну науку.

Зростанню ефективності процесів продукування і впровадження інновацій сприятиме посилення взаємодії всіх суб'єктів цієї сфери через удосконалення системи державного управління інноваційними процесами, зокрема міжвідомчої координації науково-технічної та інноваційної діяльності.

Реалізація державної інноваційної політики у промисловості залежить від якості її інформаційно-статистичного забезпечення. Для обґрунтованого вибору механізмів, методів та інструментів стимулювання інновацій центральні та місцеві органи управління мають бути забезпечені своєчасною, об'єктивною та максимально повною інформацією щодо стану інноваційної сфери та потреб її суб'єктів. Отже, невід'ємною частиною регулятивного впливу держави є організація моніторингу інноваційної діяльності у промисловому комплексі, проведення спеціальних досліджень внутрішнього і зовнішнього ринку, удосконалення й подальший розвиток статистичної звітності, використання сучасних методів прогнозування попиту на наукоємну продукцію.

Документальне закріплення запропоновані механізми стимулювання інновацій мають знайти як у змінах до чинних нормативних актів, так і в нових, зокрема:

- законі «Про стимулювання інноваційної діяльності та виробництва високо-технологічної продукції в Україні», в якому слід систематизувати та конкретизувати форми, механізми, методи та інструменти підтримки інноваційно активних промислових підприємств. Важливим розділом цього закону має бути детальне визначення функцій і повноважень центральних, регіональних та місцевих органів виконавчої влади в регулюванні інноваційної сфери та порядок координування і взаємного узгодження їх дій;
- законі «Про венчурне інвестування інноваційної діяльності», що має стати правовою базою венчурної діяльності та розвитку мережі венчурних фондів;
- державній програмі інноваційного розвитку промисловості та щорічних планах її виконання, які передбачатимуть поточні завдання інноваційного розвитку та механізми їх реалізації.

Таким чином, освоєння інноваційного потенціалу вітчизняної промисловості, забезпечення зростання її технологічного рівня та досягнення високих загальноекономічних показників можливі тоді, коли науково-технічний розвиток стане стратегічним об'єктом державної інноваційної політики. В умовах жорсткої технологічної конкуренції лише стимулювання перерозподілу інвестиційних ресурсів на користь створення новітніх та докорінної модернізації традиційних виробництв дасть змогу Україні наблизитись до країн-технологічних лідерів, модернізувати національну економіку і досягти високого рівня її конкурентоспроможності.